

IVAN DRAŽIĆ,  
SPLITSKI NASLJEDOVATELJ DUBROVAČKOG BAROKA

PRIOLOG POVIJESTI PREOBLIKOVANJA  
DUBROVAČKE BAŠTINE  
U CENTRALNU NACIONALNU KNJIŽEVNU TRADICIJU

*Dunja Fališevac*

I.

Splitski književnik Ivan Dražić (Vranjic, 1655. — Split, 18. VIII. 1739.),<sup>1</sup> župnik u selima splitske okolice, a od 1710. splitski kanonik koji se dosta kasno počeo baviti književnošću<sup>2</sup> a prijateljevao je s dubrovačkim pjesnicima i pohodio Dubrovnik kao kultno mjesto umjetnosti i kulture,<sup>3</sup> ostavio je relativno malen i u estetskom pogledu ne značajan književni opus koji još do danas nije ni detaljno opisan, niti precizno definiran.

U Dražićevu književnu opusu kao dva najvažnija i najznačajnija djela ističu se hagiografski epilij *Proslavljenje S. Dujma, parvoga arhibiskupa solinskoga*, tiskan u Veneciji g. 1706., i religiozna poema *Ljepost duše*, pjesan u 10 pjevanja, posvećena dubrovačkoj vlasteli. Za ovo drugo djelo M. Brlek tvrdi da je izdano 1713. godine; jedan prijepis ove Dražićeve poeme nalazi se u Knjižnici Male braće u Dubrovniku.<sup>4</sup> Čini se, međutim, da *Ljepost duše* nikada nije objavljena. Autor bio-bibliografske natuknice o Ivanu Dražiću u *Hrvatskom biografskom leksikonu* H. Mo. (tj. Hrvoje Morović) tvrdi da su tiskom objavljena samo dva Dražićeva djela: osim *Proslavljenja S. Dujma*, to je stihovani prijevod *Molitve principa Eugenija od Sebaudije* (Prag 1715.).<sup>5</sup> Ostala Dražićeva djela ostala su u rukopisu, a većina ih se nalazi u Arhivu HAZU. Osim prijepisa *Ljeposti duše* iz pera I. F.

Jukića iz 1835. (sign. IV b 80), u Arhivu se pod signaturom II b 125 nalazi rukopis s naslovom *Pjesme Ivana Dražića*, a sadrži sljedeća djela: 1. I. pjevanje *Proslavljenja S. Dujma*, pisano novom grafijom i bez bilješke o prepisivaču; 2. pjesmu o sv. Stašu; 3. prijepis prijevoda *Molitve principa Eugenija od Sebaudije* (s latinskim naslovom *Devota oratio Principis Eugenii ex Sabaudia*). U posebnom rukopisu sa signaturom II b 125 a nalazi se pjesma s naslovom *Ivan Dražić Splječanin: Pjesnička poslanica dubrovačkomu pjesniku Brni Ricciardiju*, datirana 1702. Zatim, pod signaturom I c 64 nalazi se velik rukopis s naslovom *Prijevodi i pjesme Ivana Dražića, kanonika spljetskoga*, s bilješkom: oko god. 1720. i podatkom da je taj rukopis poklon župnika Granića. Tu se nalaze ova Dražićeva djela: *Ostan od skrušenja*, s podnaslovom *Kralju od šardac smiritelju Isusu Isukarstu sluga njegov prinedostojni*, prijevod proznog religiozno–duhovnog djela karmelićanina o. Juana de Jesús Maria, u kojem se u XXXVIII. poglavlju govori o Božjoj veličini, dobroti i ljubavi i čovjekovu odnosu prema Bogu, te o čovjekovu odnosu prema grijehu i pokori i sl. Djelo je pisano naglašeno baroknim stilom, a kao govornik pojavljuje se i Krist. Dalje, u istom rukopisu slijedi djelo *Samogovorenja od nesrećnosti sadanjega života*, u kojem se u lijepoj prozi također obrađuje religiozno–duhovna problematika. Zatim slijedi pjesma — himna svetom Vlaha, pisana dvostupačno, latinski i hrvatski; hrvatski je tekst u osmeračkim sestinama. Nakon toga slijedi prozni tekst s naslovom *Od višnjega blaženstva svetih pod imenom kraljevstva Božjega*, podijeljen u poglavlja, u kojem se iznose brojni argumenti i opisuje mogućnost sretnog i blaženog života u okrilju Božjem. Zatim slijedi tekst pjesme s naslovom *Svoim pjesnima pjesnik*, a nakon toga opsežan tekst, pisan dvostupačno — latinski i hrvatski — s naslovom *Hymnodiam Ecclesiasticam ...*, što je očigledno djelo koje se u književnoj historiografiji navodi pod naslovom *Innodia Ecclesiastica in versi illirici*, tj. prijevod velikog broja liturgijskih himni, što ga je Ivan Dražić poslao dubrovačkom pjesniku i članu Akademije učenih ispraznih (*degli Oziosi Eruditi*) Ivu Nataliću Aletinu. No, kao ni *Ljepost duše*, posvećena »gospodi dubrovačkoj«, ni ovi se prijevodi himni u osmeračkim sestinama članovima Akademije nisu — kako tvrdi M. Deanović — svidjeli jer da »(...) imaju sve loše karakteristike sećentističke manire<sup>6</sup>«. Nakon prijevoda himni slijedi *Ljepost duše*, a zatim zbirka *Pjesni varhu otajstvih odkupljenja našega*, religiozni ciklus od petnaest pjesama s temama iz Kristova života, vjerojatno originalan; to je najvjerojatnije djelo koje kao *Od otajstvih govorenje Jezusovih* spominje J. Kavanjin u *Povijesti vandelskoj*; na kraju rukopisa nalazi se Dražićev

prijevod Marulićeve pjesme *Carmen de doctrina Christi pendentis in cruce*. Pisao je Dražić i svjetovnu liriku: dubrovačkom prijatelju B. Ricciardiju posvetio je pjesmu *Poljubčac* koju je A. Šenoa objavio u *Antologiji pjesništva hrvatskoga i srpskoga naroda*,<sup>7</sup> a pisac natuknice o Dražiću u *Hrvatskom biografskom leksikonu* Hrvoje Morović navodi i dvije ljubavne Dražićeve pjesme: *Pisnik uzpaljen* i *Pisnik neutaživ*.<sup>8</sup> U nedavno objavljenoj studiji *Duhovno pjesništvo 18. stoljeća u Bosni i Dalmaciji* Josip Mihojević — osim već spomenutih djela — navodi da je Ivan Dražić na hrvatski preveo Marulićev latinski prijevod Petrarkine kancone *Vergine bella che di sol vestita*, a za prijevod djela *Ostan od skrušenja* navodi da je i objavljen u Rimu 1672.<sup>9</sup>

## II.

Iako Dražić estetskim dosezima svojih djela ne pripada velikim i značajnim piscima hrvatske barokne književnosti, jedan od razloga njegove posvemašnje isključenosti iz tijekova hrvatske književne povijesti jest i činjenica što su njegova djela ostala u rukopisima. Žanrovski sastav Dražićevih djela, nasljedovanje stila i stiha dubrovačkih baroknih pjesnika, njegove koncepcije o književnom jeziku, naglašeno barokni izraz njegovih originalnih stihovanih djela i prozних prijevoda — da su mu djela bila objavljena — sve to zacijelo bi privuklo bar malo veću pozornost stručne javnosti. Ovako, relativno nevelik opus Ivana Dražića gotovo je posve potonuo u zaborav, a da prethodno nije bio ni opisan, ni vrednovan, niti smješten u svoje vrijeme i u tijekove hrvatske književnosti i kulture s kraja 17. i početka 18. stoljeća. Međutim, Dražićevo je književno djelo nekim svojim osobinama i aspektima važno i značajno — a važno je kao pokazatelj i svjedočanstvo konstituiranja onih silnica ranonovovjekovne nacionalne kulture koje su u okvirima hrvatskog geografskog prostora počele oblikovati kategorije kulturnog centra i periferije i na taj način stvarati ono što danas nazivamo nacionalnim kulturnim prostorom. Dražićeva najvažnija djela svjedoče, naime, da je on bio neosporni poklonik dubrovačke kulture i umjetnosti i nasljedovatelj jezika dubrovačkih pisaca.<sup>10</sup> Nasljedujući dubrovačku književnost Dražić je bio jedan od rijetkih pisaca šire izvandubrovačke regije koji je krajem 17. i u početku 18. stoljeća dubrovačku književnost prihvatio kao centralnu nacionalnu književnu kulturu,<sup>11</sup> jedan od prvih pisaca u čijim djelima dubrovačka književnost nije imala samo status dubrovačke baštine nego je zadobila i status centralne nacionalne

književne baštine<sup>12</sup>. Njegova djela, kao i predgovori pojedinim djelima u kojima izriče svoja stajališta o Dubrovniku i dubrovačkoj kulturi i umjetnosti neosporno to svjedoče.

U Dražićevu se opusu kao najznačajnija ističu dva djela: to su *Proslavljenje S. Dujma* i *Ljepost duše*.

*Proslavljenje S. Dujma, prvoga arhibiskupa solinskoga branitelja Spljeta grada i svojih država sve hrvatske zemlje poglavice* žanrovski se može odrediti kao hagiografski epilij; ima tri kraća pjevanja, a ispjevan je u osmeračkim katrenima s rimom *abab* (oko 550 stihova). U epiliju se pripovijeda legenda o svetom Dujmu, solinskom biskupu i mučeniku iz III. stoljeća, kojeg predaja stavlja u I. stoljeće i smatra apostolskim učenikom. Po legendi sveti Duje podrijetlom je iz Sirije, obratio se na kršćanstvo slušajući propovijedi sv. Petra i krstio u Antiohiji. Zajedno s Pankracijem i Apolinarom pratio je sv. Petra u Rim, odakle ih je on uputio propovijedati u ostale krajeve; Pankracija na Siciliju, Apolinara u Ravennu, a Dujma preko Jadranskog mora u Salonu, glavni grad Dalmacije. Pošto je ondje osnovao crkvenu zajednicu i mnoge obratio na kršćansku vjeru, podnese mučeničku smrt: po nalogu gradskog upravitelja Maurilija, pošto je prije njega pogubljeno još četrdeset i pet dalmatinskih mučenika, bude mu odrubljena glava. Tijelo mu je iz Solina preneseno u Split, te se štuje kao glavni zaštitnik toga grada.<sup>13</sup>

Dražićevu *Proslavljenje S. Dujma* pripovijeda relativno detaljno legendu o splitskom zaštitniku, te po priči koju strukturira oblikuje žanr hagiografskog epilija, kakvi su u doba baroka bili prošireni i u Italiji i u Dubrovniku, kamo je Dražić u dva navrata i putovao i s čijim je pjesnicima, osobito onim okupljenima oko Akademije ispraznih, prijateljevao. Međutim, pripovjedač u Dražićevu epiliju nije distanciran kao što to nalazimo u klasičnim epskim djelima, nego je to pripovjedač koji vrlo često istupa u prvi plan te u ja–formi pripovijeda o svojem pjevanju, ili o svojoj muzi ili se pak obraća svetom Duju s molbom da od Boga izmoli milost i za njega: tako, pripovjedač *Proslavljenja* podsjeća na »lirske ja–pripovjedače« dubrovačkih religioznih poema. Osim toga, priča o mučeništvu svetog Dujma ne zauzima cijeli epilij: priča o splitskom zaštitniku otpočinje otprilike u sredini prvog pjevanja i završava već na kraju drugog pjevanja. Prvi dio prvog pjevanja komponiran je kao niz lirskih motiva (o pjevanju kao plovidbi morem, o rodnom gradu i sl.), a cijelo treće pjevanje strukturirano je kao niz pjesnikovih lirskih impresija o svetom Dujmu kao branitelju Splita, o njegovoj veličini, o samom pjesniku i slično, te u njemu uopće i nema naracije. A i u priči o svetom Duju naracija se često

prepleće s lirskim, najčešće religiozno–teološkim refleksijama. Po tome ovo Dražićevo djelo ima niz karakteristika žanra religiozne poeme, proširene u baroknoj dubrovačkoj književnosti, od Gundulićevih *Suza sina razmetnoga* pa da Đurđevićih *Uzdaha Mandalijene pokornice*. S jedne strane hagiografski epilij, koji je svoje uzore imao u djelima dubrovačke hagiografske literature, u djelima kao što su *Glavosječenje Ivana Krstitelja* Nikolice Bunića, *Sveta Roza od Lime* Sara Bunića, *Život Marije Egipkinje* Nikole Marčija, a s druge strane religiozna poema po brojnim lirski intoniranim opisima, prepletanju naracije s refleksivno oblikovanim segmentima u kojima se obrazlažu najvažniji problemi kršćanske teologije, po ekstatičnu tonu ja–pripovjedača, *Proslavljenje S. Dujma* kao književni žanr oblikuje se u potpunosti na tradiciji dubrovačke barokne književnosti. Isto tako i leksikom, i stihom i strofom Dražićevo djelo također nasljeduje dubrovačku baroknu književnost kao jedini i vrhunski književni uzor: jedino je dubrovačka barokna književnost za splitskog pjesnika ona književna tradicija koju on u svojem djelu priziva. Nekoliko citata to će potvrditi. Evo najprije jedan primjer s početka II. pjevanja *Proslavljenja*:

U istoči rumeneći  
jasna zora vlasne urese  
i sunčani zrak vodeći  
noćne sjeni tope sve se.  
Slatki žubar drobnijeh ptica  
nje prosjanje glaseć slavi  
a od gorskih zvijeri lica  
mukom taje se u dubravi.  
S oči umrljih san dijeli se,  
sin od crne majke noći  
(ki nje silnik govori se)  
dan čekajuć da će doći.  
U to doba se otkrivaju  
s dubim čudni vrsi gora  
i pučuni naziraju  
u širini sinja mora.  
Zovu polja, vode, luzi  
na težanja i na trude  
da se ne da mjesto tuzi

neka hranu svak dobude.  
Kažuć ures zamjeriti  
moja vila od Danice  
najljepše od nje moći je riti:  
da izvodi Sunca lice.

U Dražićevu epiliju panegiričan ton slavljenja svetog Dujma i ekstatično iskazivanje religioznih osjećaja pripovjedačevih prepleću se s *rodoljubnim motivima*, slično kao i u dubrovačkim epovima s povijesnom tematikom i religiozno–hagiografskim epilijima; navodimo jedan primjer s kraja III. pjevanja:

Višnji objavi ka čudesa  
umrljem s tve SVETOSTI,  
Spljetu ostavi (s' svijeh uresa)  
i državam s' sve ljeposti.  
neka glase tvoje dike  
jak jezici vjekoviti  
od Solina blizu rike  
s tebe VIRI glasoviti,  
po kijem milos darovana  
zamjera se svako vrime  
do srećnijeh naših dana  
DUJMA s' sobom noseć ime.  
Spljet tvoj neka sred veselja  
Božijeh bića na daleko  
uzme svoga BRANITELJA  
srećan da bi slave reko.  
U zamjernoj čestitosti  
časť noseći SVETOM TILU  
kroz utjehe i radosti  
glaseć svoju časť premilu.  
Od nevjere stol njekada  
u sljepilu i vrlini  
svete vjere SHRANU sada  
za izgled ga Višnji učini.

I kraj epilija oblikovan je u tonu i duhu religioznih poema, ali i religioznih i rodoljubnih epova dubrovačkog baroka:

Utoliko, ti s visina  
OČE sveti, nazri doli  
na pjesnika i za sina  
vječnomu se OCU moli:  
okom blagijem da pogleda  
na nevoljno bjeće moje  
i smrt kada dođe ne da  
u pogubu djelo svoje.  
S državami Spljet tvoj brani  
od poganstva klete sile,  
i u stadu vjere hrani,  
DOBRI PASTIRU, ovce mile.

### III.

Drugo za književnu povijest važno Dražićevo djelo religiozna je poema — spjev *Ljepost duše* odnosno *Lipost duše* (ikavski oblik nalazimo u dubrovačkom prijepisu), napisana u osmeračkim sestinama, koja u deset pjesni opjevava osobine duše. Kao književna vrsta *Ljepost duše* najbližnja je religioznim poemama iz doba baroka, prvenstveno onim dubrovačkim, *Suzama sina razmetnoga*, *Mandalijeni pokornici*, *Uzdasima Mandalijene pokornice*. A i s brojnim drugim vrstama i podvrstama dubrovačke religiozno-refleksivne lirike 17. stoljeća Dražićeva poema ima mnogo sličnosti. Jednom riječju, utjecaj i nasljedovanje dubrovačke barokne književnosti u ovom je Dražićevu djelu još očiglednije nego u *Proslavljenju S. Dujma*. Istodobno, Dražićeva stihovana rasprava o duši nosi i neke karakteristike onodobnog akademičkog klasicizma,<sup>14</sup> te svojom strukturom podsjeća npr. na raspravu Frana Lalića *Bestužanstvo*, koju je ovaj član Ispraznih 1699. godine čitao u dubrovačkoj Akademiji i u kojoj je u stihovima raspravljao o tri ljudska zla: zlim ženama, lakomosti i krvavim ratovima.

Dražić je svoju poemu popratio predgovorom posvećujući je »presvjetloj i pripoštovanoj«  
gospodi dubrovačkoj i hvaleći i slaveći dubrovačku slobodu, vojnu vještinu i političku mudrost, njihov razum, tišinu mira; Dražić u predgovoru za Dubrovčane kaže:

*»Slavi se pravedno da njegovi sinovi vladaše Biogradom i da banovaše u hervatskoj zemlji i stekoše neumerlos svojoj desnici vojujući protiva sili turskoj u Ugarskom kraljevstvu.«<sup>15</sup>*

Zatim, nakon pohvale slavnih i poznatih Dubrovčana, Dražić uzdiže dubrovačku umjetnost i književnost ovim riječima:

*»Dubrovnik jes ruda umijenja, polača knjigah, blagohranište mudrosti, tempal pjesnikah, i bila bi se izgubila cijena slovinskoga jezika, da ga nijesu čuvali i prosvijetlili razumom svojijem sinovi njegovi. (...) Dostojte se dakle pogledati milostivijem okom moje mlohave pameti kako boguljubni plod veće sjedinavijeh godišta i kako poniženi harač službe, koju poklanjam Vašoj preuzvišenoj milosti, po kojoj sam s moje strane mlohavo primio u vašemu razumnomu gradu nauke za slovinskijem jezikom pjevati.«*

Nakon ovog proznog uvoda slijedi pohvalnica Dražiću iz pera B. Bettere, a zatim Dražićev stihovani uvod u poemu, pisan u osmeračkim katrenima i s podnaslovom *predgovor kiem pjesnik svjetuje vilu svoju neka se pjevanjem bude izgledati u privedro zrcalo jezika slovinskoga među plemenitom i kreposnom zboru slobode dubrovačke*. Tu pjesnik posve jasno pokazuje da želi nasljedovati dubrovačke pjesničke uzore, nagovarajući svoju vilu da, ako želi pjevati skladne pjesni, pođe u Dubrovnik:

Nu ako želiš da tve dike  
Mudrih vilah pored sjaju,  
Pođ' četiri gdi no rike  
S slobodom se susretaju.  
Tu ćeš spoznat razlog pravi  
Slovinskoga ti govora  
Ki se stere, širi i slavi  
Ledenoga do kraj mora.  
Ponosita tu je građa,  
Sred ke sjedi zbor pjesnika,  
Gdje kreposti meda slađa  
Plod podava slavna rika.



Lovorika sveđ zelena  
I neumrla čela im resi,  
A preslavna njih imena  
Podižu se do nebesi.

-----  
Kad se vratiš pak na stane  
U radosti rodnih strana',  
Evo — rijet ću spljetske strane —  
Nam s' Parnasa dikla izbrana.

Ili ovo je duh čestitijeh  
Gundulića, Palmotića,  
Ili s njima slavljenijeh  
Svud Bunića, Zlatarića.

Svak će hrlit da besjedu  
Tvoju sluša tad medenu  
I da tvomu u pogledu  
Sebi nađe slas žuđenu,  
Slovinskoga jer jezika  
podava' češ ti zakone  
Kô te nauči slavna dika  
Dubrovačke Elikone.

Taj uvod u poemu po svim obilježjima ima karakter Dražićeve eksplikativne poetike, u kojoj splitski pjesnik jasno iznosi svoja shvaćanja o književnim uzorima i književnoj tradiciji imenujući i definirajući dubrovačku književnost estetski dominantnom nacionalnom književnošću, odnosno Dubrovnik mjestom klasične slavenske književnosti.

*Ljepost duše* podijeljena je u 10 pjesni, a svaka pjesma ima podnaslov koji pokazuje da je Dražić svoju poemu strukturirao kao svojevrstu raspravu; to pokazuju već naslovi svakog pjevanja, svake pjesni. Naslov je svakog pjevanja, naime, definicija, atribucija ili karakterizacija duše: npr. »Duša je lijepa zašto je jedna«; »Duša je lijepa zašto je naša«; »Lijepa je duša zašto je neumerla«; »Duša je lijepa zašto su sve ljepote za nju stvorene«; »Duša je lijepa zašto izhodi iz nebesah«; »Lijepa je duša zašto je na priliku božju stvorena«; »Kaže se duše ljepota s izgubjenja istočne pravednosti«; »S nestavnosti svijeta ovoga duše ljepota otkriva

se«; »Duše ljepota to većma uzmaža se«; a u pjesmi desetoj: »Ponavljaju se razlozi s kojih duša je lijepa«.

Dražićevo je djelo po obliku izlaganja građe teološka rasprava, pa, iako je — žanrovski gledano — derivirana iz religioznih poema dubrovačkog baroka, ono kompozicijskom strukturom, načinom izlaganja teme, argumentacijom, po težnji za sustavnom eksplikacijom teoloških znanja o ljudskoj duši nosi obilježja osamnaestostoljetnog akademskog klasicizma, težeći »znanstvenom«, detaljnom, sustavnom i argumentiranom opjevavanju teme: ljudska duša. Obilježja religiozne poeme Dražićeva *Ljepost duše* ima prvenstveno po metričkim rješenjima — napisana je u osmeračkim sestinama — a zatim po ekstatičnom tonu lirskog subjekta, te po baroknom stilu. S druge strane, iako Dražićeva lirska određenja duše često ne idu dalje od slikovitih ili pak cirkularnih definicija, ipak činjenica da je predmet poeme ljudska duša, a ne neki teološki problem izvan ljudske egzistencije, naznačava dolazak novih vremena — osamnaestostoljetnog antropocentrizma. Dražićevo izlaganje o ljudskoj duši potpomognuto je brojnim motivima pastirsko-idilske poezije, što također možemo tumačiti kao danak akademizmu. No, po stilu djelo je posve barokno, obiluje brojnim figurama dikcije, najčešće poliptotonima i paremenonima, javlja se i jaka metafora, a i *conchetto* nije rijetak. Književne uzore i poticaje ovom Dražićevu djelu, zacijelo, treba tražiti u Gundulićevim *Suzama sina razmetnoga* i pjesmi *Od veličanstava Božjijeh*, Bunićevoj i Đurđevićvoj religioznoj lirici. Tako, za razliku od članova Akademije *Otiosorum Eruditorum*, koji su se suprotstavljali sečenteskom stilu, Dražić u svojem djelu obilato rabi elemente barokne stilizacije. Razlog je takvih Dražićevih stilskih rješenja razumljiv: proizlazi iz činjenice što hipertrofirani barokni stil za splitskog pjesnika nije imao značenje potrošenog i ozloglašenog pjesničkog stila jer je u njegovoj književnoj regiji bio nepoznat i nov.

Dražić za jezik svojih književnih djela izabire provjereni književni jezik: dubrovačku štokavštinu. Isto tako, i u *Ljeposti duše*, kao i u *Proslavljenju S. Dujma*, Dražić nasljeđuje duh, leksik, strofu i stil dubrovačke religiozne lirike baroknog razdoblja. Posvjedočit će to samo nekoliko primjera:

Ovo Bog je koji stoji  
U jedinom bitju svomu  
Početak kom se ne broji,  
A početak je on svakomu;

I on jedan po naravi  
Jedno stvara s' svê ljubavi.

(I. pjesan, 22. sestina)

Dokaz da je Dražić poznao dobro i Gundulićeve *Suze sina razmetnoga* sljedeća je strofa:

Nu sve bieži to i gine  
Jakno kratak san o zori,  
Snieg na suncu sred planine,  
Ali voda kâ se ori  
Niz litice s'nagla tieka,  
Ili u more plaha rieka.

(II. pjesan, 24. sestina)

Sljedeći stihovi govore pak da je Dražić dobro poznao i religiozno–teološku pjesmu *Od veličanstava Božijeh*:

Tu Bog otac u naravi  
Jednoj, s' sinom svojim pribiva,  
S' kimi sveti Duh u ljubavi  
U istom se bitju otkriva.  
Bitje jedno, sobstva tri su  
Kiem slične tvoê moći su.

U razumu Otac svomu  
Sebe i viečnom gleda viku,  
I u gledanju radja tomu  
Sina, svoje bitje i sliku,  
Koga er on sve poznava  
dielo mu je svej zabava.

(VI. pjesan, 7. i 8. sestina)

#### IV.

Dražićev iako ne velik i ne značajan opus zaslužuje relativno važno mjesto u povijesti hrvatske književnosti jer je primjer prvog svjesnog i posvemašnjeg nasljedovanja dubrovačke barokne književnosti izvan granica Dubrovačke

Republike. S izuzetkom Petra Kanavelića, za kojeg gotovo da se i ne može reći da je stvarao izvan granica Republike, Splićanin Ivan Dražić je prvi pisac u povijesti hrvatske književnosti koji u potpunosti preuzima jednu oblikovanu i izgrađenu književnu baštinu koja nije zavičajna. Stoga, za razliku od razdoblja humanizma i renesanse, kada su književne veze i poticaji između dalmatinskih gradova i Dubrovnika počivali na uzajamnosti i reciprocitetu, ali je nasljedovanje bilo ograničeno na samo neke jezične osobine i neke karakteristične poetološke elemente,<sup>16</sup> s pojavom Ivana Dražića, njegovim odnosom prema književnom jeziku, stilskim i žanrovskim izborima, statusom koji daje dubrovačkoj književnoj baštini, uspostavlja se nove vrijednosti i relacije na zemljovidu hrvatske književnosti. Pristajući potpuno uz jezične i poetološke koncepcije Dubrovčana, Dražić je prvi hrvatski pjesnik za kojega možemo tvrditi da je dubrovačkoj književnosti dao status klasične književne tradicije i da se jedino na nju oslanjao, a ne na vlastitu regionalnu i zavičajnu književnu tradiciju niti na talijansku književnost. Drugim riječima to znači da je on posjedovao oblikovanu i razvijenu svijest o nužnosti stvaranja i izabiranja književnog jezika i centralne književne tradicije unutar jedinstvenog etničkog prostora, ali koji nije određen i omeđen regionalnim ili zavičajnim granicama. Djelujući u Splitu, u vrijeme kada je književna baština splitskog humanističkog kruga i marka Marulića bila već gotovo posve zaboravljena, a u književnom se životu već gotovo dva stoljeća nije bio pojavio značajniji pisac, Ivan Dražić kao jedan od splitskih pisaca s kraja 17. i početka 18. stoljeća (a tu grupu splitskih pisaca čine Ivan Petar Marchi, Ivan Dražić, P. Macukat i najambiciozniji Jerolim Kavanjin), koji svi na izvjestan način traže jezične i književne modele i uzore na koje bi se mogli u svojem stvaranju osloniti, nalazi rješenje koje će biti na određeni način poticajno i produktivno sve do hrvatskog narodnog preporoda: to Dražićevo jezično i književnoestetsko rješenje dubrovačka je književnost koju on ne smatra samo dubrovačkom književnom baštinom, nego centralnom nacionalnom, »slovinskom« kako veli Dražić, književnom tradicijom.<sup>17</sup>

Ivan Dražić i njegovo djelo prvi su nedvojbene primjer protoka književnih ideja i književnog utjecaja u hrvatskoj književnoj geografiji na relaciji jugoistok – sjeverozapad. Jednom riječju, Dražićevi izbori i njegovo djelo prvi su dokazi da se Dubrovnik već početkom 18. stoljeća formirao u neku vrstu književnog centra iz kojeg će se širiti raznovrsni književni poticaji u one krajeve koji se istodobno počinju profilirati kao književna periferija. Takvo oblikovanje Dubrovnika kao kulturnog centra u svijesti jednog nedubrovačkog pjesnika bilo je od velikog

značenja ne samo za uspostavljanje nove književne geografije u okvirima nacionalne književnosti, nego je ta činjenica bitna kao pokazatelj zrele estetičke svijesti koja ne želi uvijek, u svakoj regiji i u svakom razdoblju, počinjati ispočetka. Oblikovanjem svijesti o književnom centru i periferiji, svijesti koja je utkana u Dražićevo djelo, započet će onaj integrativni proces oblikovanja nacionalne književne kulture koji će u hrvatskim državama trajati cijelo 18. stoljeće, proces u kojem će se Dubrovnik sve jasnije oblikovati kao književni i kulturni centar, kao onaj pojam nacionalno klasičnog kojemu se sve ostale regije moraju obračati, njemu se suprotstavljati ili ga nasljedovati. Stoga i Kačićevu poetiku, njegove riječi da u *Razgovoru ugodnom* nema »napirlitana veza« ni »kićene retorike«, možemo tumačiti i razumjeti jedino kao poetološku svijest jednog nedubrovačkog pisca o dubrovačkoj književnoj baštini, i to baroknoj, kao o onom horizontu estetičkih vrijednosti kojima se ovaj pučki pjesnik svjesno suprotstavljao. A takva estetička svijest o dubrovačkoj književnoj baštini kao centralnoj nacionalnoj književnoj tradiciji potrajat će i živjeti u raznim oblicima i kroz cijelo 19. stoljeće. Splitski pjesnik Ivan Dražić već je na početku 18. stoljeća vjesnik tih centripetalnih sila, koje će tijekom 18. a osobito 19. stoljeća razjedinjeni hrvatski kulturni prostor, a paralelno s rođenjem i oblikovanjem svijesti o nacionalnom biću, malo–pomalo oblikovati u prostor jedinstvene nacionalne kulture uspostavljanjem dubrovačke književnosti kao centralne nacionalne književne baštine. Jednom riječju, preuzimajući i nasljedujući jezične, stilske i žanrovske karakteristike dubrovačke literature, Ivan Dražić je svojim poetološkim koncepcijama, iako nevelik pjesnik, ostvario nekoliko važnih elemenata književnopovijesnog procesa bitnih za stvaranje jedinstvenog nacionalnog kulturnog prostora.

## BILJEŠKE

<sup>1</sup> Povjesničari književnosti kao mjesto Dražićeva rođenja spominju i Vranjic i Split. Naime, dok se u starijim izvorima kao mjesto Dražićeva rođenja navodi Vranjic, D. Berić u članku *Štiti prilozii. Prva hrvatska knjiga I. Dražića*. (Građa za povijest književnosti hrvatske, knj. 24, Zagreb 1953., str. 299–301.) tvrdi da je Dražić rođen u Splitu, što argumentira navođenjem podataka iz njegova krsnog lista u splitskim maticama. Međutim, Ivan Ostojić u knjizi *Metropolitanski kaptol u Splitu* (Zagreb, 1975.) kao mjesto Dražićeva rođenja opet navodi Vranjic, napominjući da Berić identificira našega Ivana Dražića iz

Vranjica s Ivanom Dražićem kojega je 1656. krstio u Splitu arhiepiskop Juraj de Caris (str. 289.). I pisac natuknice o Dražiću u *Hrvatskom biografskom leksikonu* H. Morović kao mjesto Dražićeva rođenja navodi Vranjic. (*Hrvatski biografski leksikon*, sv. III, Zagreb 1993., str. 601.).

<sup>2</sup> D. Berić u *Sitni prilozii. Prva hrvatska knjiga I. Dražića* (Građa za povijest književnosti hrvatske, knj. 24., Zagreb, 1953., str. 299–301.) tvrdi da je Dražić tek u četrdesetim godinama naučio pisati hrvatski, i to tako što je oko g. 1696. prepisao djelo *Skala po koj se ide u raj nebeski* J. Šemića (rukopis se danas čuva u knjižnici franjevačkog samostana u Sinju). Prijepis je Dražić popratio predgovorom u kojem se čitatelju ispričava za eventualne pogreške izjavljujući kako je tek pri ovom prijepisu »počeo učiti pisati ovih slovih onda kada san počeo ovih librih kopiati (...)«. No, Dražićeva se isprika može shvatiti i kao uobičajeni topos skromnosti, a ne kao vjerodostojni podatak.

<sup>3</sup> Usp. o tome: M. Deanović, *Odrzi talijanske akademije »degli Arcadi« preko Jadrana*, Rad JAZU 248. i 250., Zagreb, 1933. i 1935., str. 123. Deanović navodi da je Dražić u dva navrata bio u Dubrovniku: g. 1700. i 1702., a prijateljvao je s akademikima Ispraznim. Nekima od njih posvetio je na rastanku pjesme (B. Ricciardiju, F. Laliću, Đ. Matijaševiću i B. Betteri), a i poslije se s njima dopisivao. I B. Bettera je Dražiću posvetio jednu pjesmu.

<sup>4</sup> Za rukopis u *Knjižnici Male braće* u Dubrovniku M. Brlek kaže: »Splitski kanonik Ivan Dražić izdao je 1713. *Lipost duše*, piesan u 10 pjevanja, posvećenu dubrovačkoj vlasteli. (...) Pred nama je prijepis izdanja, vjerojatno dosta slobodan, jer naslovi pojedinih pjevanja glase sada »Piesan«, sad »Pisan«, sad »Piessan«. Naslovna strana: »Lipost dusce spievana po D. Ivannu Drascichiu popu splichianinu godiscta gosp. 1713. Poklognena presvietloi, i preisvaersnoi samovladusctoi gospodi dubrovackoi«. M. Brlek, *Rukopisi Knjižnice Male braće u Dubrovniku*, knj. I., Zagreb 1952., str. 143.

<sup>5</sup> *Hrvatski biografski leksikon*, sv. III., Zagreb 1993., str. 602.

<sup>6</sup> Usp. o tome: M. Deanović, nav. djelo, str. 123–124.

<sup>7</sup> Zagreb, 1976., str. 53.

<sup>8</sup> *Hrvatski biografski leksikon*, sv. III., str. 602.

<sup>9</sup> J. Mihojević, *Duhovno pjesništvo 18. stoljeća u Bosni i Dalmaciji*, u zborniku: *Dani Hvarskog kazališta; hrvatska književnost 18. stoljeća; tematski i žanrovski aspekti*, ur. N. Batašić i dr., Split, 1995., str. 60. J. Mihojević ne navodi odakle je uzeo podatak o tiskanju navedenog djela, odnosno gdje se primjerak tiskanog izdanja tog djela nalazi.

<sup>10</sup> Usp. o tome: F. Fancev, *Dubrovnik u razvitku hrvatske književnosti*, u: *Ljetopis JAZU za god. 38/39.*, sv. 52., Zagreb 1940., 104–139. Fancev za Dražića kaže: »Manje po književnim djelima, ali zbog potpunog pristajanja uz pjesnički jezik Dubrovčana poznat nam je s kraja 17. vijeka kanonik Don Ivan Dražić, koji se, da bi kao ranije Kanavelović na samom izvoru pribavio sebi okretnost u njemu, zbog jezičnih studija zadržavao u Dubrovniku«. (str. 123.)

<sup>11</sup> To ne znači da se ovom tvrdnjom niječu one dobro poznate činjenice o vezama dubrovačkih i dalmatinskih pisaca koje su trajale od humanizma, a u tijeku renesanse bile

vrlo intenzivne, i o kojima se u povijesti hrvatske književnosti mnogo raspravljalo, tj. da se poriču intenzivne književnokulturne veze između Dubrovnika i pojedinih dalmatinskih gradova i, osobito, otoka Hvara, Korčule i slično. Ovdje se samo želi istaknuti da je dubrovačka kultura za Dražića imala status paradigmatično egzemplarne, »velike«, centralne kulture, te da nije riječ o književnokulturnom reciprocitetu na relaciji Dubrovnik — Split, nego o emanaciji snažne i jasno strukturirane dubrovačke književnosti na relativno udaljenu splitsku kulturnu periferiju.

<sup>12</sup> Usp. o tome: J. Rapacka, *Kategorie centrum i peryferii a problemy syntezy literatury chorwackiej przed odrodzeniem narodowym*, u zborniku: *Kategorie peryferii i centrum w kształtowaniu si kultur narodowych*, Warszawa 1986., str. 143–161.

<sup>13</sup> Usp. o tome: *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, ur. A. Badurina, Zagreb, 1979., str. 211–212.

<sup>14</sup> Usp. o Akademiji ispraznih i o njihovim poetološkim koncepcijama nav. raspravu M. Deanovića, *Odrzi talijanske akademije...*, osobito str. 1–57.

<sup>15</sup> Svi navodi iz *Ljeposti duše* preuzeti su iz rukopisa »Liepost duše spievana po Ivanu Dražiću popu Spličaninu, godišta gosp. 1713.«, koji je prepisao u Dubrovniku g. 1853. F. F. Jukić, a koji se čuva u Arhivu HAZU (sign. IV b 80).

<sup>16</sup> Usp. o tome: F. Fancev, nav. djelo.

<sup>17</sup> O procesu oblikovanja kategorije centra i periferije i s tim u vezi o problemu sinteze hrvatske književnosti prije narodnog preporoda usp: J. Rapacka, nav. djelo.